

גיליון שבועי מכית "אהבת תורה"

אהבת

גיליון 40 | פרשת שמיני תש"פ | בימי שישי ושבת חוזרים: מדף צד ע"א – עד דף צו ע"א

לחנימא ברמיזא

רמזים, ציצים ופדחים, המעטרים את הלימוד השבועי

"אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, כמה מהלך אדם בינוני ביום, עשר פרסאות". צד ע"א

על פי דברי גמ' אלו חייב כ"ק מון מהר"ש ז"ע, שבני ישראל חזרו מהמעמד הנשגב של "קבלת התורה" בחג השבועות בשעה אחת וחצי בצהריים.

כי הנה, במס' שבת (פח, א) איתא: "אמר רבי יהושע בן לוי, כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא חזרו ישראל לאחוריהן שנים עשר מיל, והיו מלאכי השרת מדדין אותן...". והרי בני ישראל שמעו מפי הגבורה את שתי הדברות הראשונות, ואם כן נמצא שחזרו לאחוריהם כ"ד מיל בסך הכל.

והנה, כאשר נרצה לדעת כמה מיל הולך אדם בשעה אחת, נוכל לחשב זאת על פי האמור בסוגיין ש"מהלך אדם בינוני ביום" הוא "עשר פרסאות" – והיינו ארבעים מיל, שהרי בכל פרסה יש ארבעה מיל. נמצא, שאם נחלק את היום ל"ב שעות שוות – משעה שש בבוקר עד שעה שש בערב, הרי שבשעה אחת הולך אדם שלשה מיל ושליש מיל, ומשך הליכת כל מיל הוא י"ח דקות.

ולפי האמור שבני ישראל הלכו לאחוריהם כ"ד מיל בעת ששמעו את שתי הדברות הראשונות, נמצא שסיימו הליכה זו – שהתחילה זמן מה אחר התחלת הבוקר, שהרי הקב"ה בא להעיר אותם משנתם ותיכף לאחר מכן התחיל באמירת הדברות, כדכתיב "בהיות הבוקר" – לאחר כשבע שעות ומחצה (י"ח דקות לכל מיל, כפול כ"ד מיל = סה"כ תלי"ב דקות, והיינו שבע שעות ו"ב דקות), ואילו בחזרת להר סיני הגיעו בבת אחת, שהרי "היו מלאכי השרת מדדין אותן", נמצא שסיים מעמד הר סיני וחזרתם משם היתה בשעה אחת וחצי.

[ובענין זה סיפר הר"ח ר' משה גראס ז"ל, שבאחת השנים כשסיים כ"ק מון מהר"ד ז"ע את התפלה ביום חג השבועות וחזר למעון קדשו מבית הכנסת, הורה השוען על שעה אחת וחצי בדיוק. וציין אז מון ז"ע, שבשעה זו בדיוק שבו בני ישראל לבתיהם אחר קבלת התורה...]

(עפ"י "לקט שפתי קודש" – שבועות, עמ' תד-תו)

"תא שמע, דתנא דבי אליהו..."

מענין להביא את דברי החיד"א ז"ל בספרו "שם הגדולים" (מערכת ספרים אות ס') בו הוא דן בענין ספר "תנא דביה אליהו", מי הוא מחברו. תחילה מביא את דברי "הרב 'באר שבע' בתוספותיו לפ' חלק (סנהדרין צב), שכתב על מאמר תנא דבי אליהו דמייתי התם וז"ל: 'תנא דבי אליהו – אל תטעה לחשוב שזה אליהו הוא אליהו הנביא, אלא הוא התנא הרשום בהקדמת זרעים להרמב"ם אצל חוני המעגל, סוף פ"ז...". אולם, החיד"א עצמו מקשה על דבריו: "וזה לי למעלה מחמש ושלישים שנה שתמהתי על הגאון הרב 'באר שבע' בזה, דמה שהזכיר הרמב"ם בהקדמתו הוא 'אליהו עיני בן הקף', והוא שם אחד: 'אליהו-עיני', ולאו 'אליהו' לחוד ועיני בן הקף' לחוד. וכן הוזכר שם בהקדמות הרמב"ם פ"ב ופ"ג ופ"ד. ועוד, הדבר ברור מאד, דתנא דבי אליהו הוא אליהו זכור לטוב. והוא מאי דתני אליהו לרב ענן סדר אליהו רבא וסדר אליהו זוטא, כדאמרין בכתובות דף ק"ו".

והמשך דבריו מצטט את דברי ה"סדר הדורות" שכתב על "תנא דביה אליהו" המוזכר בסוגיין, שהכונה לדברי התנא' אליהו – כדברי ה'באר שבע', והחיד"א מקשה עליו, עיי"ש.

לחידוּדָא

חידושים וחידודים על הלימוד השבועי

באיזה אופן טעון קרבן פסח שני 'ביקור' ממום?

בסוגיין (צו ע"א) למדנו, כי מתיבת "הזה" האמור גבי קרבן פסח (ויהיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש הזה) למדנו, שרק פסח ראשון טעון ביקור ממום מעשור לחודש, ואילו פסח שני אינו טעון ביקור ארבעה ימים לפני הפסח.

לאור דברי גמרא מפורשים אלו, הקשו רבים מהאחרונים על דברי מרנא ה"חתם סופר" ז"ע, שכתב בתוך דבריו באחת מתשובותיו (יו"ד סי' רלג): "א"י אייר – יום בקור פסח שני". ולכאורה הלא דבריו נסתרים מהאמור בסוגיין, שפסח שני אינו טעון ביקור.

רבים מהמקשים נלאו לתרץ קושיא זו, עד שחד מינייהו – הגאון רבי **אברהם יצחק גליק** זצ"ל בספר תשובותיו "ד יצחק" (טאלטשווארטרס"ב, ח"ב סי' רמ"ה) – נאלץ לבאר כי דברי ה"חתם סופר" כוונו על פי קבלה, וכלשונו: "חלילה לחשוב כזאת על מרא דכולא תלמודא, דנעלם ממנו דברי ש"ס ערוך הנ"ל. ולחומר הקושיא נלע"ד, דאנו רואים מהגאון הנ"ל שם צופה נסתרות, מלין לצד עילאה ימלל...", ובהמשך דבריו הוא מנסה לתת טעמא במילתא עפ"י סוד.

ובמקבץ התורני "וילקט יוסף" (שנה ב' – תר"ס, סי' רמ) מובאת תשובתו של "הה"ג מו"ה **משה גינז** האבדק"ק קערסטיר יצ"ו שביאר: "מהוורתא לקיים דברי מון, דסבירא ליה **רק מצד מצוה מן המובחר** לקיים גם בזה ביקור, ובהא סלקינן ונחתנינן מאין תירוצין מתקבל יותר".

אמנם, הגה"צ רבי **יהושע בוקסבוים** זצ"ל – אב"ד גאלנטא, בספרו "אור פני יהושע" (לקיט מאמרות אות ט) כתב לבאר את דברי ה"חתם סופר", בהקדם דברות קדשו הידועים של "כ"ק מון מהר"ד ז"ע" (דברוק הובאו במדורינו בגיליון 34) שביאר את פשר דבר אמירתנו בעת אכילת ה"כורך" בליל הסדר: "זכר למקדש כהלל... לקיים מה שנאמר **על מצות ומורוים יאכלוהו**", שהרי פסוק זה נאמר גבי פסח שני, ואם כן אפוא מדוע איננו אומרים את הפסוק "ומצות על מורוים יאכלוהו" שנאמר בפסח ראשון.

ותירץ מון ז"ע, שאנו אומרים כן בלשון תפלה ובקשה, שלמרות שלא זכינו עתה להקריב קרבן פסח, בכל זאת עדיין מייחלים אנו שיבנה בית המקדש לפני פסח שני, וכך נוכל להשלים את הקרבת הפסח בפסח שני, ואז נקיים מה שנאמר "על מצות ומורוים יאכלוהו"...

הקשה על כך הגאון רבי **יוסף שאול נאטנזאהן** זצ"ל – בעל "שואל ומשיב", שהרי קיי"ל שרק יחיד נדחה לפסח שני אך אין ציבור נדחים לפסח שני, ואם כן איך שייך להתפלל שכל ישראל יקריבו פסח שני?

ומסופר, שכאשר חזר החסיד לבעלזא והרצה את הקושיא בפני מון, נענה מון על אתר, כי נעלמו מעיני הגר"ש דברי הידוּשְׁלָמִי (פסחים פ"ט ה"א), שם איתא להדיא מחלוקת תנאים בענין זה, ושיטת רבי יהודה היא שבכה"ג אפשר להשלים את הקרבת הפסח בפסח שני.

עפ"י ז"ל ביאר אב"ד גאלנטא, כי "מענתה י"ל, דהא דאמרין למעוטי פסח שני מביקור, היינו דווקא בזמן שביהמ"ק היה קיים ואין ציבור נדחין לפסח שני, ולא היו לפסח שני רק מעט קרבנות, אזי אין צריך ביקור ארבעה ימים, שקרבנות מועטים יש שהות לבקור ביום י"ד. אבל כשיבנה ביהמ"ק לפני פסח שני וכל ישראל מביאים פסח שני, בוודאי צריכין ביקור פסח שני ד' יום קודם, שעל זה אין שהות ביום אחד... ומענתה י"ל, **שרבינו החת"ס** ז"ל התכוון לביקור פסח שני בזה האופן. כשיבנה ביהמ"ק בב"א"

לקראת התחלת 'זמן הקיץ' וחזרה לשגרת לימוד ה'עמוד היומי', מברכת חברת "אהבת תורה" את כלל הלומדים בברכת

א גוטן געזונטן זומער!

ויהי רצון שנזכה ללמוד וללמד מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו, אך טוב – 'אין טוב אלא תורה' – וחסד ירדפנו מעתה ועד עולם, אמן ואמן!

שביבי אורה על שגב קדושת תורתו של "שר התורה" הרה"ק בעל "דברי חיים" מצאנז זי"ע

מסופר, שכ"ק מרן מהרי"ד זי"ע פנה פעם אל בן אחותו הרה"ק רבי יחזקאל שרגא הלברשטאם מציעשנוב זצוק"ל, אותו גידל כבן ונטע בו תורה וחסידות, ואמר לו: "דו האסט געהאט דריי זיידע'ס: איינער איז געווען א שר התורה!", כשכוונתו אל הרה"ק בעל "דברי חיים" מצאנז זי"ע ---

בעמדנו סמוך ונראה ליומא דהילוליה, החל ביום כ"ה בניסן, נביא כאן מעט צרי מפי ספרים וסופרים, עלי שגב קדושת תורתו והתמדתו של הרה"ק מצאנז זי"ע.

בהקדמה שכתב הרה"ק מצאנז לספר "ברוך טעם" של חותנו הגדול זצוק"ל, הוא מעיד על עצמו בתוך הדברים על צורת לימודו עם חמיו, כשמתוך הדברים אנו למדים על עוצם התמדתו וגאונותו המופלגים כהאי לישנא: "אני הגבר צעיר בתלמידים, מעודי על ברכי התלמידים נתגדלתי ודבריהם בצמא שתיתי, ובהיותי בר שיבסר זכיתי להסתופף בצל הקודש ה"ה מו"ח הרב הגאון מופת הדור מוה"ר ברוך פרנקל זצלה"ה, ומאוד נמצאתי חן בעיניו, וידו לא זזה ממני. ולערך שנה אחת הייתי אתו - למדנו כמעט רוב הש"ס עם הראשונים, וכל שעה הראני גדולות ונפלאות בפלפולו, והילדות אשר בי העיז פני בפני רבי ליקח הרשות לשוב לביתי, והגם שהיה נגד רצונו - עם כל זה נתרצה לזה ומסר לי כמה פלפולים, ודרך הלימוד מפיו יקרא אלי ואני כותב על הספר, ופקד עלי לשאול אותו תמיד ספיקותי, וכן עשיתי בבואי לביתו, את אשר מצאה ידי הצעתי לפניו, ובאהבה גדולה השיבני ויורני דרך הישר...".

הרה"ק בעל "דברי חיים" מצאנז זי"ע התבלט בדורו כאחד מאדירי התורה שהעמיד עולם החסידות לישראל. חתנו הגה"ק מהורנסטייפול זצ"ל בעל "עמק שאלה" תפס לשון ערומים כשהתבטא פעם אודותיו: "חמי היה מתנגד כהגר"א וחסיד כבעל התניא...". בהסכמתו לספר "קונטרס עגונות" למהר"ל (זאלקאווע תרט"ו) כותב הרה"ק מצאנז: "... זה כל חיינו - להרים דגל התורה! לא כאשר שמענו דיבת רבים, אשר החסידים עוזבי תורה ח"ו. לא כן, כי מעודי בין רבתי קדושים גם כן שמעתי מזהירים להרבות תורה, לחדש חידושים...".

אף בתשובתו המפורסמת אל הגאון רבי דוד דייטש זצ"ל (שו"ת "דברי חיים" י"ד ס' מ"ז) אנו קוראים: "הלא זה חיינו, לעסוק כל היום בגופי תורה והלכות ופלפול, ולהשיב לשואלי דבר, ואין אנו עוסקים בחכמת הקבלה מתוה"ק רק בשעה שבני אדם על מטתם, ואנחנו מנודים שינה. אבל עיקר עסקנו בש"ס ופוסקים!" ולא עוד, אלא שהרה"ק מצאנז אף מכחיש בתוקף בדברי קודשו את אשר "הערימו לדבר עתק על יראי ד' ובפרט על חסידים, לומר שאינם בעלי פלפול ועוסקי תורה, והבל יפצה פיהם, שעוסקים בתורה יומם ולילה בגופי ופשטי הלכות בש"ס ושולחן ערוך וספרי מוסר".

הוא היה אומר, שכאבי שיניים הבאים לו לאדם הם יסורים של אהבה. וכאשר היו חסידים מזכירים לפניו את יסורי השיניים הפוקדים אותם, היה מראה להם בפה קדשו איך שנפלו שיניו מרוב יסורים, והיה אומר שבשנות צעירותו היה סובל יסורים נוראים בשיניו, עד שלא היה שייך במציאות להחזיק מעמד, ובשל כך היה מוכרח להשקיע מוחו בלימוד התורה, באופן שלא ירגיש את הכאב...

הוא היה אומר, שכאבי שיניים הבאים לו לאדם הם יסורים של אהבה. וכאשר היו חסידים מזכירים לפניו את יסורי השיניים הפוקדים אותם, היה מראה להם בפה קדשו איך שנפלו שיניו מרוב יסורים, והיה אומר שבשנות צעירותו היה סובל יסורים נוראים בשיניו, עד שלא היה שייך במציאות להחזיק מעמד, ובשל כך היה מוכרח להשקיע מוחו בלימוד התורה, באופן שלא ירגיש את הכאב...

(מקורות: "שפע חיים", "מרבצי תורה מעולם החסידות", ועוד)

הרה"ק בעל "דברי חיים" מצאנז זי"ע ---

בהקדמה שכתב הרה"ק מצאנז לספר "ברוך טעם" של חותנו הגדול זצוק"ל, הוא מעיד על עצמו בתוך הדברים על צורת לימודו עם חמיו, כשמתוך הדברים אנו למדים על עוצם התמדתו וגאונותו המופלגים כהאי לישנא: "אני הגבר צעיר בתלמידים, מעודי על ברכי התלמידים נתגדלתי ודבריהם בצמא שתיתי, ובהיותי בר שיבסר זכיתי להסתופף בצל הקודש ה"ה מו"ח הרב הגאון מופת הדור מוה"ר ברוך פרנקל זצלה"ה, ומאוד נמצאתי חן בעיניו, וידו לא זזה ממני. ולערך שנה אחת הייתי אתו - למדנו כמעט רוב הש"ס עם הראשונים, וכל שעה הראני גדולות ונפלאות בפלפולו, והילדות אשר בי העיז פני בפני רבי ליקח הרשות לשוב לביתי, והגם שהיה נגד רצונו - עם כל זה נתרצה לזה ומסר לי כמה פלפולים, ודרך הלימוד מפיו יקרא אלי ואני כותב על הספר, ופקד עלי לשאול אותו תמיד ספיקותי, וכן עשיתי בבואי לביתו, את אשר מצאה ידי הצעתי לפניו, ובאהבה גדולה השיבני ויורני דרך הישר...".

בהקדמה שכתבו בניו הקדושים זצ"ל לספר הקדוש "דברי חיים" על התורה, הרי הם כותבים מעין "התנצלות" על סיבת מיעוט דברי התורה שנשתמרו מאת אביהם הקדוש, כשבין הדברים הם מעידים על קדושת תורתו העצומה. וזה לשונם שם:

"... אך זאת באנו להודיע לבל יתפלאו הרואים העלים לתרופה האלו כי מועטים המה לפי רוב השנים, אשר

מדי שבת בשבת ובחדשים ורגלים בהתאסף אליו גדולי ישראל והכמיהה ודרש לפנייהם דברי תורה כנתינתן מסיני, כמעט נראה בחוש שכינה מדברת מתוך גרונו. ובפרט בפלפול ההלכות על מסכת בבא מציעא, שלמד מס' הזאת בעיון רב בחבורת תלמידים גדולי תורה יותר מעשרים שנים, וחדש חידושים נפלאים עד למרבה. ואם כן איפוא הלא מצער הוא. אך דעו נא קוראים נכבדים, כי נאבדו הרבה מהכתבים, וחבל על דאבדין, כי שמענו מפיו הקדוש שגם בפלפול ההלכות לא אמר שום דבר, רק אשר יצדק חידוש זה גם לפי הקבלה ליחודים. אבל הודות לעליון בעד פליטה הנשאר, ושני חיבורים אשר כבר נדפסו בחייו נקראים בשם 'דברי חיים', האחד על שמות אנשים בהלכות גיטין עם חלק שני על הלכות מקואות, ועל חיבור הזה לא הזכיר שמו הקדוש בחייו מגודל ענותנותו, ומטעם הכמוס עמו. וחיבור הב' גם כן נקרא בשם 'דברי חיים', שו"ת על כל ארבע שולחן ערוך אשר השיב לשואליו מכל המדינות. וגם ספר הזה יקרא בשם 'דברי חיים', כי כן נשמע לנו מדבריו הקדושים בעת חליו כאשר דיבר מזה החיבור, שכן דעתו לקראותו גם כן בשם כזה...".

ונינו כ"ק האדמו"ר קלויזנבורג זצ"ל הוסיף על כך מה ששמע מפי הגה"צ רבי לייבוש קליינקאפ זצ"ל - דומ"צ רודניק, שנסע אל הרה"ק רבי משה